

Jeg går og slæber et fiskenet

*Samtaler med Flemming Mouritsen i perioden 2008 til 2012
ved Herdis Toft og Karin Esmann Knudsen*

Fortæl om dine egne skriveprocesser

– Jeg får aldrig skrevet meget, jeg får omsat for lidt af det stof, og det kan sådan personligt være noget af en plage. Jeg har det lidt, som om jeg går og slæber et fiskenet. Det begynder at lugte af fisk, altså sådan at det sætter sig i vejen. Lige så snart jeg tager hul på et eller andet, så er der en hel masse som skal beses, genbeses, samles op, og der skal laves en model.

Er det fordi den akademiske form ikke kan bruges?

– Nej, det er dovenskab, det er det der med at sætte sig. Og så dette at man ved, at når man sætter sig der, så er man fortabt. Man er væk, og det er man nødt til, hvis man skal have det gjort. Deadlines har været en hjælp, for selv om man opdager, at man kan overskride deadlines, så var de der jo altså alligevel. Den bedste til at være på nakken af mig, det var faktisk hende fra Høst og Søn, Anne Mørch Hansen. Hun forlangte det simpelt hen. Det var *Børns grafiske udtryk* (2001). Og hun blev sgu ved lige til det sidste. Hun forlangte at få det. Jeg havde opgivet.

Men jeg fornemmer også en modstand

– Ja, modstand mod at gå ind i det. Det har noget med det performative at gøre, men det er samtidig gift for mig. Har jeg

fortalt om dengang, jeg skrev speciale? Det er livsfarligt. Det er lyrisk syre. Jess Ørnsbo formulerer det noget i retning af, at en forfatter, der leger med fantasier og metaforer, det er som at se et lille barn lege med en skarpsleben barberkniv.

Jeg havde kollapsedet med det speciale om folkeviser, som jeg havde et kæmpeprojekt med. Det var egentlig et skidegodt projekt. Det ligner lidt det, Iørn Piø siden lavede.

Det var det med at få folkeviserne forankret på en anden måde, end Villy Sørensen gjorde. Men det kuldsejlede, og det, jeg druknede i, det var de der folianter, de stod på Institutbiblioteket, og de var jo stadigvæk under udgivelse dengang. Sidste bind var ikke kommet endnu. Og det var de der mange opskrifter. Der var gået halvandet års tid, og jeg var ikke kommet så langt, at jeg virkelig kunne få skovlet noget eksemplarisk op.

Det var noget med at få taget et kontant snit i stedet for at drukne. Åge Henriksens model var skidegod også som et alternativ til Villy Sørensen. Det er den måde at forstå fx Elverskud på, og det faldt godt i hak med det lyriske trip, jeg havde. Men da Morten blev født i 1967, skete der noget afgørende. Det betød dels at komme til verden på en måde, af nødvendighed, men det betød også at blive underkastet det der ræs. Det var virkelig konflikten mellem kunst og liv. Der var simpelt hen ikke noget at rafle om. For mig er det den

helt gennemgribende vending og initiering.

Det, jeg så måtte gøre, det var at forlade folianterne og gå til det minimale. Og J.P. Jacobsens lyrik er et lille tyndt bind lyrik – og det var det med at komme i niveau. Han er første modernist i dansk litteratur, der virkelig vil noget og kan noget.

Men siger du at det, der var gift for dig, var det der store landskab med alle de versioner?

– Folkeviserne var frit land, og i forbindelse med fx trylleviser er Åge Henriksens forståelse fabelagtig, for det er den der med, at det her er udtryk for givne erfaringer i givne sammenhænge. Det er omsætning af de centrale erfaringer i den menneskelige tilværelse. Det her har jeg brugt nogle gange: At fantasi er et moderne begreb. Det kommer ind i 1700-tallet sammen med alle de andre fænomener, og det betyder ikke bare, at det er et moderne begreb om noget, det betyder, at fantasi har man først fra det tidspunkt. Det er i opposition til essentialismen, men det er ikke det, der er pointen. Pointen er den, at det er en begrebsliggørelse, men at det også er en særlig formatering af et vitalt område. Formatering er det rigtige udtryk for det. Det er den måde, det formateres på hos et moderne individ – det kalder vi fantasi. Bønderne, de gamle bønder, dem, der lavede folkeviserne, de har ikke haft en døjt fantasi. De har ikke fantaseret, de har kaldt det noget andet. De har kaldt det drømme, de har kaldt det syner, de har kaldt det digt og løgn og myte. De har skelnet. De har det der Bateson'ske snit: det her er 'fantasi' som vi ville sige i dag - det her er 'forestillinger'. Og da handler folkeviserne om det at

blive anbragt i en særlig sindstilstand, og det er ikke ufarligt. Det kan rent faktisk fange, og det er det, de her viser handler om, at blive bjergtaget, taget af elverfolket. Det handler om at gå ind i elverland, altså at blive fortabt. Det er en metafor for en særlig social erfaring og tilstand, en forsvinden ind i det der. Og det er der, hvor grænsen eller balancen mellem fantasi og realitet forstyrres, og hvor man ikke kan skelne. Man kan ikke lave det Bateson'ske skel, og det er farligt. Det er derfor, børn også oplever en spændingsfylde i bare det at være en figur eller lave en rolle, og jeg tror også, det er baggrunden for, at de udtrykker sig eksplicit i tredje person og alt det der i distanceform. For det er en markering, og det er et signal, det er hele dette, at man ligesom har noget at holde i på afgrundens rand for at sige det sådan. Men man kan risikere at falde ud over kanten. Man kan forsvinde i det der kaos. Det er hele tiden risikoen.

Så derfor vægrer man sig?

– Jeg har også det med læsning. Den dobbelthed, der har været i synet på læsning og læseheste og forældre. Nu handler det jo nærmest om, at de skal læse så meget som muligt. I dag er man så bekymret for nogle andre ting, men i min tid – I har begge to snakket om læsning som noget farligt, som kan ryste. Hvad fanden er det, de er ude i, de der læseheste? Det jo er ski-deopslidende at læse, man forsvinder, og så vakler man ud af sådan et univers, bleg, udtæret, udslidt, man er arketyper af en fantast og litterat. Det er fuldstændig opslidende. Det gør det jo heller ikke bedre, at jeg havde høfeber, konstant.

Men for lige at runde af nu. Det var så det projekt med folkeviser, som egentlig

hang meget godt sammen med og samtidig forbandt det der med folkekulturer og den mundtlige tradition og fortællehistorie og egentlig også som et modernistisk projekt på mange måder. Og så J.P. Jacobsen på den anden side. Det var skidesvært, også fordi på det tidspunkt var jeg begyndt at arbejde.

Ja, jeg havde nok arbejdet før, men det havde været ude på en skumgummifabrik og sådan noget. Men her i 1967, da Morten blev født, var jeg begyndt på seminariet med undervisningsarbejde, og ret hurtigt havde jeg også undervisning der på Skolebibliotekaruddannelsen. Jeg havde assistentjob på universitetet, arbejdet med H.C. Andersen sammen med Smærup, og så kom de der omskolingskurser i forbindelse med den ny studieordning.

Den 3. januar blev jeg færdig med specialet. Jeg havde fået deadline til den 3. januar 1967, og den tog jeg så for en gangs skyld seriøst. Jeg havde omkring 40 sider liggende, lidt kaotiske. Jeg fik lavet en del op til jul, ikke så meget igen, men alligevel nok til, at jeg syntes, jeg kunne holde juleaften med min lille familie der, og det gjorde jeg. Første juledag var der besøg af svigerfamilien, og så gik jeg i gang igen. Men så gik jeg i stå. Mellem jul og nytår gik den ene dag efter den anden. Så lige pludselig gik der hul på hele lortet. Først til sidst, i løbet af to døgn skrev jeg. Jeg

skrev bare som i en rus. Det var ikke kun det, at det fungerede, som om skrift og tankegang gik fuldstændig i ét med hinanden uden blokeringer. Jeg fik mig skrevet nogle steder hen, hvor jeg ikke havde været før og som jeg ikke havde planlagt. Jeg tror, jeg skrev 100 sider på de der par døgn. Så havde jeg en svigerinde, hun var sekretær, som skrev det rent med gennemslag. Jeg kan huske, jeg satte punktum klokken ni nytårsaften. Og så holdt jeg nytårsaften. Det skulle så afleveres enten den 2. eller den 3., men der fik jeg så lavet afslutningen. Det var cirka 30 sider, men det gik bare. Ud med det. Det er derfra, jeg har det med livsfare. Det var ren narkotika. Den oplevelse har været afgørende, at det at skrive er forførelse og lokkemiddel, men også det modsatte. Det koster, man skal passe på.

Og der er det, at jeg tror, at det hang meget godt sammen i første halvdel af 1980'erne, det med at fortælle og performe. Jeg holdt en masse foredrag, havde en masse undervisning og workshops, men jeg blev meget slidt af det. Så det var en befrielse, da vi fik mulighed for at lave Center for Børnekultur, etableret i Århus. Det var i 1987. Der var undervisning på universitetet hele tiden. Men fra 1985 til 87 havde jeg ikke noget. Da var vi gået i gang med Åbne Uddannelser. I 1987 havde jeg så en fireårig ansættelse.